

მაკა ჯობაძე

(საქართველო, თბილისი)

„მზის კაცი“

(მირზა გელოვანის ფრონტული ლექსები)

„არ არის ტყვია, რომელიც მე მომკლავს, რადგან

ჩემი ფესვები იმ ქვეყანაშია, რომელსაც კლავდნენ და არა კვდებოდა“.

(ფრონტული წერილებიდან)

„სამყარო უფლის გარეშე ომის აკვანია“

ნიკოლოზ სერბი

გრიგოლ რობაქიძე რუსულ ჟურნალში გამოქვეყნებულ ერთ წერილში („ლექსები ომზე“) იმ პერიოდის გამოჩენილი პოეტების (ს. მაკოვსკი, ვ. ბრიუსოვი, ო. მანდელშტამი, გ. ივანოვი და სხვები) ომზე დაწერილი ლექსების განხილვისას აღნიშნავს, რომ ეს ლექსები ცივი, მოსაწყენი, მექანიკური და უსულაო. მარტივი რითმებითა და რიტმებით სავსე ამ ლექსებს არაფერი აქვთ საერთო ნამდვილ პოეზიასთან, ლირიკასთან; მათში არა მხოლოდ დათრგუნულობა, ერთგვარი მოშვებულობაც იგრძნობაო (გამონაკლისად მხოლოდ ანა ახმატოვას ლექსებს მიიჩნევს).

„რა მოხდა?“ – კითხულობს წერილის ავტორი და დაასკვნის: „აი, რა მოხდა: თანამედროვე ომი ისეთი გრანდიოზული მოვლენაა, რომ თვით გენიოსი-ტიტანების სისხლძარღვებსაც კი არ შეუძლია მისი დატევნა. ამიტომ არც ისაა გასაკვირი, თუკი დასახელებულმა პოეტებმა ომი ძირეულად, საფუძვლიანად, ბოლომდე ვერ გადახარშეს. მეორეს მხრივ კი, გაქრა პოეზიისადმი რწმენა, რწმენა პოეტებისადმი, როგორც ქურუმებისადმი, ასეთები სამყაროში ახლა ცოტანილა არიან, ხოლო ეს ცოტანი ჯერჯერობით დუმან. ასეთ დროს ნამდვილად სიჩუმე სჯობია, ვიდრე ამგვარი ლექსების წერა“ (რობაქიძე 2012: 628,629).

რობაქიძის ამ სტრიქონებმა მირზა გელოვანის მიერ ომის პერიოდში შექმნილი ლექსები გამახსენა, რომლებშიც არაერთგზის მეორდება სიტყვები: „ჩვილი გული“, „ჩვილი სხეული“, „ჩვენი ბავშვობა“... და რა გასაკვირი იქნებოდა, რომ უწვერულ, თითქმის ბავშვურ და, მართლაც, ჩვილი სხეულისა და სულის მატარებელ მის თაობას ომის საშინელება „ვერ დაეცია“, არა მხოლოდ ფიზიკურად, მორალურადაც დაფერფლილიყო, განადგურებულიყო. რაც შეეხება შემოქმედებას, უკეთეს შემთხვევაში, უნდა ამხდარიყო საყოველთაოდ ცნობილი აქსიომა ქვემეხების ქუხილსა და მუზების დუმილზე. ომის გამაყრუებელ ხმაურში კი არა, თვით იდილიურ გარემოშიც კი ვერანაირი მონდომებითა და ძალდატანებით პოეტი მუზას ვერ გამოიხმობდა.

მაგრამ რაგინდ დაუფერებლადაც არ უნდა გვეჩვენოს, ომის სულისშემხუთველ პერიპეტეებში შემოქმედებითი პროცესი ჩუმად განაგრძობდა დუღილს. საოცარი სურათ-ხატებით, ხილვებითა და შეგრძნებებით ისევე მოიწვედა ომის ჯოჯოხეთუ-

რი ქვესკნელიდან და ისევე მოულოდნელად ამოხეთქავდა სამზეოზე, როგორც ნორჩი ბალახი ამოხეთქავს ხოლმე დედამინას გადაკრულ ასფალტის მძიმე საფარს, სიცოცხლის ძალა რომ გვაგრძნობინოს:

„ჩემი ძვირფასი გორები,
ძნები – კაცები ყვითლები,
თიანეთი და სწორები,
თიანეთი და ფიქრები“.
(„ოი, ბავშვობის დღეებო!“ 1943)

პოეზიის მოყვარულთათვის დღეს უკვე საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ომის თემატიკაზე შექმნილი არა ერთი და ორი ბრწყინვალე ლექსით შეივსო ქართული პოეზიის საუნჯე. შესამჩნევია კიდევ ერთი ფაქტი – მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამდე ერთგვარ უვერტიურასავით წინ უსწრებდა ახალ თაობაში პატრიოტული ლირიკის შექმნა. ეს ლექსები მოსალოდნელი უბედურების, გარდუვალი საფრთხის საოცარი წინათგრძნობითაა სავსე. ამიტომაც თითქოს ერთ მუშტად შეკრული ახალგაზრდა პოეტები ძვირფასი მინა-წყლის, თავიანთი სამშობლოს გადასარჩენად ემზადებიან და ფიცს დებენ:

„...ვფიცავ სვანის ნათქვამ ლილეს,
ვფიცავ ჩემი ლექსის წინევს! –
თუ ოდესმე, როგორც ძველად,
ან ცას ვინმე შეგვეცილოს...
წმინდა ვალის მოსახდელად
უყოყმანოდ შეგენირო“.
(მირზა გელოვანი. „ქართლის მინავ“ 1938)

„იმ პატარა სიყვარულის ცრემლებს ვფიცავ,
იმ თეთრ აკვანს, დედაჩემის ცსფერ თვალებს,
ვფიცავ მინას, ვაჟას გულზე დაყრილ მინას,
რიჟრაჟს ვფიცავ, ნისლეებში რომ იფერმკრთალებს...
გულით დამაქვს სიყვარული განახელი,
მყვარებია... ჰო, ცრემლებიც მყვარებია,
ჩემი ქვეყნის ძველი დარდი და ნაღველი
ხანჯალივით გულში გამიტარებია.
(ალეკო შენგელია. „ანდერძი“. 1939)

„რა ქართველი ხარ და რა ჭაბუკი
თუ მამულს თავი არ ანაცვალე?!
ეს აწვალედა ცოტნე დადიანს,
მეც ქართველი ვარ და ეს მანვალეებს“.
(ლადო ასათიანი.
„თქვენ გეუბნებით, ძმებო, მგოსნებო“. 1940)

ანდა იგივე ლადო ასათიანის:

„დაუკარით, რომ ძველ ხანჯალს ელდა ეცეს,
დაისაჯოს და ბრძოლებში გაისარჯოს“...
(„სალალობო“. 1940)

არა მხოლოდ პათოსით, არამედ მხატვრული ღირებულებით გამორჩეული ეს ახალგაზრდული ლექსები უაღრესად გადამდები აღმოჩნდა თანამემამულეებისათვის (მათი უმრავლესობა სიმღერებად იქცა).

ამ ლიტერატურული პროცესის შესახებ სამართლიანად, ერთგვარი ირონიითაც შენიშნეს ქართულ კრიტიკაში: „შეიძლება დავასკვნათ, რომ 30-40-იანი წლების მიჯნაზე პატრიოტიზმის „დაშვება“ პოეტებმა ქართული პოეზიის სასიკეთოდ გამოიყენეს: საქართველოს სახოცბო ბევრი შედეგური შექმნეს“... (ცხადაია 2006: 46)

რაც შეეხება „წმინდა ვალს“ თუ დადებულ ფიცს, რომელიც მირზას და მის თაობელთა პოეზიაში ხმამაღლა გაჟღერდა, რა თქმა უნდა, ეს განპირობებული იყო არა იმდენად საბჭოური პროპაგანდით ომის თემაზე, რამდენადაც „სამშობლოს გრძნობა გასაკვირველით“, დედის რძესთან ერთად შესისხლხორცებული, გულწრფელი სიყვარულით, „გენეტიკური მეხსიერებით“ რომ გადმოეცემოდა ქართველს. რაც მთავარია, მირზას თაობა საქართველოს ისტორიის ზედმინწვნი-თი ცოდნით, წიგნიერებით გამოირჩეოდა და შესანიშნავად იცოდა – ბოლშევიკები, კაცობრიობის „მხსნელების“ სახელით რომ მოველინენ ისტორიას, არაფრად აგდებდნენ არც ადამიანის პიროვნულ, ინდივიდუალურ ბუნებას, და არც ერის გამორჩეულ, ინდივიდუალურ მახასიათებლებს, მის მენტალობას – რელიგიას, კულტურას, ტრადიციებს... ისინი, როგორც რობაქიძე იტყვოდა: „ადამიანთა სხეულებისაგან გრანდიოზულ შენობას აგებდნენ – გარეგნულად მაგარსა და მომაჯადოებელს, ხოლო შინაგანად ქაოტურსა და რღვევადს. ბრმა მიზანსწრაფვით არც კი ეჭვობდნენ, რომ ეს შენობა ბაბილონის გოდოლის კოშკის მიხედვით იგებოდა. ისინი ვერ ხედავდნენ, რომ ამ გარეგნული კავშირით დამალულია შინაგანი რღვევა... ასეთია ძალადობრივი შენების ბოლო, რამეთუ შინაგანი განხეთქილების შეკვრა-შეპოჭვა გარეგანი მეთოდებით, საშუალებებით – ძალითა და მორჩილებით – ეს დროებით შეკავებას ნიშნავს... ერთ მშვენიერ წამში წვეთ-წვეთობით დაგროვილი მისი ენერგია საშინელ ვულკანად ამოიფრქვევა“ (რობაქიძე 2012: 618).

მირზას თაობაში უკვე იგრძნობა ამ „წვეთ-წვეთობით დაგროვილი“ ენერგიის „ჩუმი ხმაური“ – ხან პოეტურ სტრიქონებში გამოხატული, ხან კი პირდაპირ ტრიბუნიდან თქმული. იმ დამთრგუნველი და სასოწარმკვეთი წლების ფონზე, როცა ჯერ კიდევ არ განელეებულა სისხლიანი რეპრესიებით მოგვრილი შიში და ძრწოლა, მირზა გელოვანის უჩვეულო გაბედულებაზე მეტყველებს 1939 წელს მწერალთა კავშირის ყრილობაზე გაჟღერებული მისი სიტყვები: „დღევანდელ ქართულ პოეზიაში გამეფებულია აღწერითი, ხატვითი პოეზია, იმის მაგივრად, რომ პოეზია იყოს სულის მოძრაობა. ვისიმესი და რაღაცის ხოცბა, არავის არაფერს მისცემს. დღევანდელი პოეზია იწყება ხატვით და მთავრდება სალოზუნგო ხოცბით. ამიტომ ყველა პოეტი თითქმის ერთმანეთს ჰგავს“ (ნარიშანიძე 2006: 8).

მირზას სრულიად განსხვავებული, „ნამდვილი პოეტის“ (გურამ ასათიანი) ინდივიდუალური ხმა პირადულ განცდად აქცევს ყველაფერს, რასაც მისი მზერა სწვდება. უცდომელი პოეტური გუმანი ფერსა და სახეს უცვლის არა მხოლოდ გარესამყაროში მომხდარ ნებისმიერ მოვლენას, არამედ შინაგან განცდაში გაელვებულ შეგრძნებასა და აღქმას. ეს გუმანი ჩანურულია და აშკარად თუ ფარულად ჩნდება მირზა გელოვანის თითქმის ყველა ლექსში, ხანდახან, ერთი შეხედვით, სრულიად მოულოდნელ ადგილას – ძალზე ინტიმური აღსარების წამს:

„ნუ მწერ, რომ ბაღში აყვავდა ნუში
რომ მთანმინდაზე მზე დანვა თითქოს,
რომ საქართველო ამ გაზაფხულში,
როგორც ყოველთვის, ნააგავს ხვითოს,
რომ ორთაჭალამ ჩაიცვა თეთრი,
რომ შენც ჩაიცვი კაბა ყვავილის,
რომ მტკვარი ოხრავს როგორც ყოველთვის,
როცა მეტეხთან ახლოს ჩაივლის“

(„ნუ მწერ“. 1942)

შემთხვევითი არაა, რომ მირზა გელოვანის ამ სტრიქონებით აღფრთოვანებული გურამ ასათიანი დანერს: „ნამდვილი შემოქმედება იცნობა არა მხოლოდ თავისი ხმით, არამედ განსაკუთრებული სმენითაც, იმ უცნაური ნიჭით, რომელიც მას საშუალებას აძლევს, სამყაროს ურიცხვ ხმათა შორის შენიშნოს ჩვენთვის შეუმჩნეველი უცნობი ხმებიც. მხოლოდ ნამდვილი პოეტის გაფაქიზებულ ყურთასმენას შეეძლო გაეგონა ეს საოცარი, მარადიული ხმა. რამდენი საგულისხმო რამ არის ნათქვამი ამ უბრალო სიტყვებით, რა სადად, არახელოვნურად და, ამავე დროს, რა ზუსტად, „რომ მტკვარი ოხრავს როგორც ყოველთვის, როცა მეტეხთან ახლოს ჩაივლის“.

მირზა გელოვანის მიერ აღმოჩენილი ეს იდუმალი ხმა ქართული პოეზიის თანმდევ ხმათა რიგში დარჩება სამუდამოდ“ (ასათიანი 2002: 269).

მაინც, რა გაიგონა პოეტის „გაფაქიზებულმა ყურთასმენამ“ ასეთი, ან რის გამო, რით იგრძნობა ეს „განსაკუთრებული სმენა“ მოცემულ კონტექსტში?

უფრო ახალგაზრდების გასაგონად განვმარტავ: მეტეხთან ჩავლილ მტკვარს, რა თქმა უნდა, მეტეხის ციხე ახსენდება და ამიტომაც ოხრავს.

„მრავალი ქართველის წუთისოფლის ჩამშხამებელი, ჯანის გამტეხი და მომამთობელი ამ ციხის ისტორია ასეთია: 1816-1827 წლებში საქართველოში მკაცრი კოლონიური პოლიტიკის გამტარებლის, კავკასიური ომის დამწყები რუსი გენერლის, ალექსეი ერმოლოვის (1777-1861) ბრძანებით ააფეთქეს და მიწასთან გაასწორეს მეტეხის ყველა ისტორიული ნაგებობა, გარდა ეკლესიისა, და ნანგრევებზე ააშენეს ორმაგი და სამმაგი კედლებით იზოლირებული საკნებიანი, ჯურღმულეზიანი „მეტეხის ციხედ“ წოდებული საპყრობილე.

1921 წლის 25 თებერვლიდან საქართველოში გაბატონებულმა რუსეთის თეთრი იმპერიის დამანგრეველმა ბოლშევიკებმა ციხე არათუ გააუქმეს ან დაანგრეს,

პირიქით, „№1 გამასწორებელი სახლი“ უწოდეს და მეფის რუსეთის პოლიციელებსა და ჟანდარმებზე უფრო სასტიკმა ჩეკისტებმა ქართველთა დასამწყვდევად, ხალხის დასათრგუნად გამოიყენეს. ღამით გამოჰყავდათ 40-50 კაცი და ყოველ მეხუთეს ხვრეტდნენ. ციხის კედლებზე გამოკრული იყო დასახვრეტა სიები...“ (კვერენჩილაძე 2014:13)

მირზა გელოვანის ომზე დაწერილ ლექსებს არ ახასიათებს კოლექტიური, საბჭოური ურაპატრიოტიზმი, დეკლარაციულობა, ხელოვნური პათოსი, მონოდებების ხმაურიანი, ე. წ. „ხმამალალი პოეზიის“ ნიშნები, ტრიბუნების სულისკვეთება. პირიქით, რალაცნაირი თბილი ინტიმით, კონკრეტული ადამიანების მონატრებითა და სულისკვეთებითაა გამთბარი, ისე, როგორც შუა ზამთარში მშობლიური სახლის მონატრება, მოგიზგიზე ბუხრის ცეცხლის ტკაცუნითა და სამზადისში მოფუსფუსე უცხო სუნელებით გაჯერებული დედის სურნელოვანი სხეული:

„...გუზგუზებს, ოხრავს ჩვენი ბუხარი,
ფანჯრის მახლობლად ჭყივის ბელურა,
ჩემს დაკარგვაზე დედა მწუხარებს,
ცხოვრება მაინც ჰფეთქს ძველებურად,
და მამაჩემი, კარგი, კეთილი,
შრომობს, ჩუმი და გულდაკეტილი.
მინდა იქ ვიყო: გაყინულს, დაღლილს
მათრობდეს ბუხრის მახლობლად წოლა,
მესმოდეს ყეფა მეზობლის ძაღლის
და უნებურად მივლიდეს ჟრჟოლა.
ან ვიყო ბავშვი ტკბილი ფიქრებით
ბელურებსავით ვაგებდე ბინას,
ან ვუცქეროდე: თოვლის ფიფქები
როგორ ადნება ფანჯრების მინას.
მაგრამ ომია, დღენი წავლიან,
მე კი ვერ ვიგრძნობ მშობლიურ სითბოს,
იქ, ჩვენს ეზოში, ძალღიჯავრია
ჯავრობს, ყმუის და ეს მე ვარ თითქოს“.

(„სახეში გვათოვს, მტერი არა ჩანს“. 1944. ფრონტი)

მირზას ფრონტულ ლირიკაში ომის არც აჩეხილი, დანაწევრებული სამყაროა ნაჩვენები, პეიზაჟებისა თუ ადამიანის სხეულის აპოკალიფსური კომმარებიტა და ანატომირებით. ამ ლექსებში სულიერი ტკივილები უფრო ჩანს. მხოლოდ სულიერი შეჭირვებებიდან გამომდინარე იგრძნობა ფიზიკური ჭრილობები და წყლულები.

ნებისმიერი ომი – „სამართლიანი“, „უსამართლო“ – არსებითად, პიროვნების გაუვნებლყოფას, ნაშლას ემსახურება. ომშიც და ციხეშიც შიშის აჩრდილი სიკვდილივით დაძრწის. მისი ძრწოლა ჯარისკაცისა თუ პატიმრის ქვეცნობიერში დამწყვედულ მხეცს ათავისუფლებს, თვითგადარჩენის ინსტინქტს აღვიძებს ადამიანში და აიძულებს, მხოლოდ საკუთარ თავზე იზრუნოს. ამიტომ შენკენ მომართული ყოველი აცდენილი დანა თუ ტყვია გამარჯვებაა, ისევე როგორც შენგან

მოკლულ, დასახიჩრებულ ადამიანს სხვისი დამარცხება და შენი გამარჯვება ჰქვია. სინანული სირცხვილის აღმურებად ეკიდება მთელ მათ არსებას...

„შენ ნახე, როგორ იწვოდა ზეცა
გაუგონარი, მღვრიე დანვითა,
შენ ნახე ტყვია, მე როგორ ამცდა
და ამხანაგის გულში გაცივდა“.
(„შენ“. 1942)

იმავე ინსტინქტებით გრძნობენ, რომ ამ „გადარჩენასა“ თუ „გამარჯვებაში“ რა-ღაც უალრესად მნიშვნელოვანი, უმთავრესი გაეხნათ თუ დაეკარგათ. განცდის ხარისხი განსაკუთრებით მაშინ მძაფრდება, როცა ტუსაღები და ჯარისკაცები ნამდვილი პოეტები არიან.

ჯარისკაცი მირზა გელოვანი იმდენად მგრძნობიარე პოეტია, რომ მისი მთრთოლვარე, დაძაბული მზერა ყველაფერს ხედავს, უხილავს ამჩნევს. ამჩნევს, როგორც ღამეული ცის კაბადონზე ქვემეხებით გადახსნილი ელვის ჭრილობებს, ისე კაცის სულში გაჩენილ წყლულებს.

მირზა თვალს ადევნებს, სიკვდილის შიში როგორ აბეჩავებს, ანადგურებს ადამიანს. მის თვალწინ შრებიან და იფიტებიან, სასტიკებიან და ბოროტდებიან... ამიტომ თავდადებით იღვწის, ყველაფერს აკეთებს იმისათვის, რომ მათ არ მიემსგავსოს:

„იქ, სადაც სხვები ქვებს დაემსგავსნენ
სისხლის წვიმაში, ტყვიების ჩქერში,
მე არ ვკარგავდი სიმაღლეს ჩემსას,
რომელიც ოდეს გიყვარდა ჩემში.
და სასიკვდილო ტყვიების ფარფატს,
ღამეში განვდილ ცეცხლის ენებად,
მე ვუცქეროდი როგორც სანახავს,
როგორც უცოდველ მშვენიერებას.
ხანძრებს ღამეთა კალთებზედ გაშლილთ,
გზებზე ჩახერგილ ღამეთა ლოდებს,
მე ვუცქეროდი თვალებით ბავშვის,
რომელიც ასე გიყვარდა ოდეს“.
(1943. ფრონტი)

„მოღვანე“, სულხან-საბას განმარტებით, ნიშნავს „მოჭირნახულეს“, ხოლო „ღვანლი“ არის „გაჭირვებული ომი“, „გაჭირვებაში ყოფნა და უფროსად – ომში“, „ღვანლი არის დიდი გაჭირვებული საქმე ბრძოლისა, გინა სათნოებისა“. ხოლო „ღვანლისა მძლე – ბრძოლაში გამარჯვებული“ (ორბელიანი 1993: 258).

სულიერი ღვანლი მძიმე და შრომატევადია, მით უფრო, როცა ის ომის ექსტრემალურ პირობებშიც არ წყდება და მიმდინარეობს. მირზას ფრონტულ ლირიკას რომ კითხულობ, ხშირად ისეთი განცდა რჩება, რომ იგი გამუდმებით ამ

ღვანლშია, უბრალოდ გადარჩენის კი არა, ადამიანად დარჩენის ღვანლში. თითქოს იგი მტერზე მეტად საკუთარ თავს ებრძვის, საკუთარ თავთან მოსაგებ ომს იგებს, რომ ამ ტოტალურ სამხეცეში როგორც პიროვნება გადარჩეს. არამც თუ მარცხის, გამარჯვების შემთხვევაშიც კი გულმონყალება, „სიჩვილე“, როგორც ხშირად უყვარს თქმა, „ბავშვობა“ შეინარჩუნოს.

პოეტის მუდამყამს დაძაბული, აკრეფილი მზერა წუთითაც კი არ ეშვება, სიცოცხლეზე მეტად სულიერ სიფხიზლეს დარაჯობს, რადგან ომის დემონებმა, შესაძლოა, ბავშვივით სუფთა და უბინო კაცის ბუნება ერთ წამში ისე დაარბიონ და გააპარტახონ, რომ ცხოვრებამ აზრი დაკარგოს.

„ვინც მომაკვდავ ძმას განშორდა ქარში,
სახეს უსისხლოს და განაოცებს,
ვინც იარაღთან მოვიდა ბავშვი
და ახლა შუბლზე ითვლის ნაოჭებს“.

დიახ, ერთ წამში დაბერებული ბავშვის ნაოჭებს და შენს ნაცვლად ამხანაგის გულში გაციებული ტყვიის გადატანას სულიერი გამძლეობა სჭირდება. მირზა გელოვანისა და მისი თაობის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ომს, ცხოვრების ამ უსასტიკეს გამოცდასაც გამირულად გაუძლეს.

* * *

„დრო! დრო აღნიშნე!“ – გალაკტიონის ეს მონოდება, ასე მგონია, ყველაზე ტრაგიკული ეპოქის შვილებს უნდა ახასიათებდეთ. დიდმა პოეტმა იცოდა, რომ მომავალში სწორედ აღნიშნული დროით, ლექსს მიწერილი თარიღით გამჟღავნდებოდა უცნაური, გაუგებარი, ბუნდოვანი სახეები, ამოუხსნელი ტროპები და მეტაფორები. სწორედ თარიღებით გაიშიფრებოდა და ნაიკითხებოდა ლექსის სტრიქონთა, ერთი შეხედვით, ალოგიკური მსვლელობა, ამოუხსნელი, გასაიდუმლოებული ქვეტექსტები, შენიღბული სურათ-ხატები, იშვიათი ხილვები, ლექსის უცნაური იდუმალეობა... მირზას თითქმის ყველა ლექსს, ისევე როგორც მის ფრონტულ წერილებს, თარიღები უზის და თუნდაც ამ თარიღების ქრონოლოგიური დალაგებით ჩვენ შეგვიძლია ამ თაობის ბედისწერასაც მივადევნოთ თვალი.

რაგინდ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, მირზა გელოვანის უბერებელი, ჭაბუკური სული („უბერებელი ლექსები“), მისი მზიური ბუნებაც კი განსაკუთრებით ფრონტის ხაზზე დანერილ ლექსებში, ომისდროინდელ ლირიკაში გამოჩნდა. მათში უამრავი თემატური ციკლის გამოყოფა შესაძლებელი: „ომი და სიყვარული“, „ომი და დედა“, ბუნება, ბავშვობის ნოსტალგია, სახლი, დრო, მეგობრები, იმედი, ხსოვნა, წინათგრძნობა, უღმერთობა, საყვარული ხეები, საყვარელი პოეტები და ასე უსასრულოდ. ეს ყოველივე ბარელიეფის ნათელი სახეებივით იძერწებოდა მსოფლიო ომის მრუმე კედელზე.

წითელ არმიასი განვევამდე, მირზას, როგორც საიმედო მომავლის მქონე პოეტს, უკვე სახელი ჰქონდა მოხვეჭილი და მისი ლექსები ზეპირად ახსოვდათ. მაგრამ მთელი სისავსით სწორედ პირქუში ომის ფონზე წარმოჩინდა მირზას მგრძნობელობა,

დიდი ტალანტი, მისი ფაქიზი სულის უღრმესი შრეები, სიყვარულის, ერთგულების, რწმენის და იმედის ძალმოსილება, სამყაროს განცდის სიღრმე, მსოფლგანცდა, მისი პოეტური აზროვნების ესთეტიკა:

„თოვლი მოვიდა, ო არა თეთრი
სულ სხვანაირი თოვლი მოვიდა.
მგონია, მოხვალ, შენ მოხვალ ერთი
და თოვლის სპეტაკ კუბოს მომიტან...“

„თოვლი“ – ამ იშვიათი სიმსუბუქით დაწერილ მძიმე ლექსში ორჯერ მეორდება ასეთი სტროფი „დამწვარი თოვლის მსუბუქი ბოლი“. ეს ის უნიკალური მეტაფორაა, რომლითაც მირზა გელოვანის გარდა, ომის განცდა ამ სახით არავის გამოუხატავს სამყაროში. კიდევ არაერთგზის ჩამოთოვს სხვა ლექსებშიც, მაგრამ სამშობლოს „მზიანი თოვლის“ მონატრება კიდევ უფრო მძაფრი და მტკივნეული ხდება:

„...რა სასტიკია, რა სატირალი
სხვის ქვეყანაში თოვლი პირველი“.

მართლაც, რა საოცარი სიტბო, სიმყუდროვე და იდილია ახლავს პირველ თოვლს სამშობლოში და „სველ ფარაჯასავით“ როგორი ცივი და გამთოშავია ის „სხვის ქვეყანაში“.

მირზა გელოვანს ყველაზე მეტად ორი პოეტი – გალაკტიონი და ვაჟა-ფშაველა უყვარდა. წარმოიდგინეთ, მართლაც, რამდენად უნდა ყვარებოდა ისინი, რომ მათი ჩვენება და მათზე ფიქრი ჯოჯოხეთური ომის სანგრებშიც კი არ სცილდებოდა. გალაკტიონისადმი მიძღვნილ ლექსში ვკითხულობთ:

„ჯერ კიდევ ბავშვმა გავშალე წიგნი,
გავშალე წიგნი, ჩაეხედე მშვიდად.
ვნახე გრიგალი ლურჯი ყდის შიგნით
მთანმინდის მთვარის ნაკვალევს შლიდა.
ვნახე ზარების ხმა საკვირველი
ვით გუგუნებდა მოჯრილ კარებთან,
წამომდგარიყო ქარი პირველი
და პირველ დროშას მოაქანებდა,
და შავი ყორნის მქისე ხრიალი
აქრობდა თეთრი სინათლის ხაზებს,
ციოდა, თუმცა მზე სისხლიანი
ორლესულივით ეკიდა ცაზე.
ციოდა... ყველა გაფრენილ ისარს
ნაუცბათევი სიკვდილი ახლდა...
შენ გეხსომება, უნაზეს უბეს
როგორ ავსებდა ცრემლებს ჩქერი,
მდინარეს შავი მოჰქონდა კუბო
და შიგ დიდება ესვენა ჩვენი“.

(„გალაკტიონ ტაბიძეს“)

მრუმე მეტაფორებისა თუ ტროპების ძაძით შემოსილ ამ საკმაოდ ვრცელ ლექსში, რომლის ფრაგმენტებიც მოვიტანეთ, არა მხოლოდ დიდი პოეტის, არამედ მთელი საქართველოს უახლესი ისტორიის გრიგალებითა და ქართველებით სავსე ბიოგრაფია იკითხება. მოახლოებული სიკვდილის ზღვართან მირზა გელოვანი გალაკტიონის წყალობით თითქოს თავსაც იმხნეებს მეორე ლექსში, რომელიც გაცილებით ნათელ ფერებშია შესრულებული და რომელიც ისევ საყვარელ პოეტს ეძღვნება.

ვინ იცის, რამდენი დახატული თუ დაუხატავი ვაჟა-ფშაველას პორტრეტის წარმოდგენაა შესაძლებელი ჩვენი ხსოვნის გალერეაში. მირზა გელოვანის მზერამ ერთ-ერთი ლექსის ფინალში განსაცვიფრებელი უბრალოებითა და უშუალოებით მოიხელთა დიდი მგოსნის ხალისიანი, ბავშვური ბუნება:

„უკვე მესამედ გადათვალე ყველა მძივები,
ოცდათხუთმეტი ცალკეულად ხელს ჩაბარდება,
სახლის წინ, ქვაზე, ფიქრებისგან დანამძიმები
ვაჟა-ფშაველა სიზმარივით მომელანდება.
დამარცვლავს დინჯად კრიალოსანს დაღალულ ხელში,
შეათამაშებს და დაიხვევს თითზე ნახევარს,
დაეძებს უცხოს მისთვის ნაცნობ მძივების ფერში,
დააკვირდება თვითეული თითის გარხევას.
შემდეგ კი რხევით, არნადივით ბეჭებს გამართავს
და ფიხონისკენ გააბოტებს ვაჟა მგოსანი,
გალიმებული მარჯვენა მკლავს მალლა აღმართავს,
რომ ფშავლის გოგოს შეაშუროს კრიალოსანი“.
(„ვაჟას კრიალოსანი“)

* * *

მირზა გელოვანის მხატვრულ სამყაროში ომის ფონზე განსაკუთრებით სამი ქალის სახე იკვეთება. მიძღვნიტ ლექსებთან ერთად ამ ქალბატონებისადმი დიდი გულწრფელობითა და სიფაქიზით სავსე მირზას მიწერილი ბარათებიც გადაურჩა ჟამთა სიავეს. დედა (ევა მაჩუროშვილი), დაიკო (რუსუდანი) და სატრფოა (სახელსა და გვარს საგანგებოდ არ ვასახელებთ) მირზას შთაგონების, მხნეობისა და აუხდენელი ოცნებების განუწყვეტელი წყარო.

„როდესაც ვწერავარ ცივ სანგარში და ბრძოლა დამღლის,
მოდის თქვენი ხმა, როგორც კვნესა საკუთარ ძვლების
და თქვენ რომ არა, თქვენი ლოცვა, მე ჩვილი ბალლი,
ამ სასტიკ გრიგალს ვერ გავუძლებდი“.
(„დედას“)

„მეთხოვებოდა ჩემი თბილისი,
ჩემი მიჯნურიც ცრემლით დამშორდა,
ახლა ვინ იცის, ახლა ვინ იცის
რა იქნა მისი კარგი ბავშვობა.
იქნება გაჰყვა გრიგალს ომისას,
გამკაცრდა მზეურა სიკვდილის ახლოს
და იმ ბავშვობას დრომ რომ მონათლა,
იგონებს, ცდილობს და აღარ ახსოვს.
(„არ უხდებოდა ვაჟის ხალათი“. 1943)

ნამდვილი პოეტები წინათგრძნობით არიან ერთდროულად დასჯილებიც და დაჯილდოებულებიც. მირზა გელოვანის ლექსი „მელოდე“ ამ ჯილდოსა და სასჯელის, რწმენისა და ეჭვის ზღვარზე სიარულია. ნდობა-უნდობლობის თრთოლვით დანერილი ეს ლექსი გულუბრყვილო, სუფთა კაცის ოცნებაა, შინდაბრუნებული მაყრიონს რომ შეყრის და „ქორწილს ზეცის სუფრაზე გაშლის“. ეს ლექსი ლოცვით გამოხატული თხოვნაა თითქოს:

„მე დავბრუნდები, ტკივილებს წავშლი,
ოლონდ მოსვლამდის, ოლონდ ბოლომდის,
როგორც გაზაფხულს ელიან მთაში,
შენი ლამაზი გული მელოდეს“.
(„მელოდე“. 1942)

და აი, გამართლდა თითქოს მწარე წინათგრძნობა, 1944 წელს შუაგულ ფრონტზე მირზა სატრფოს ბარათს იღებს, რომელშიც საყვარელი ქალი ატყობინებს გავთხოვდიო.

„დღეს გადავწყვიტე, ვერასოდეს ველარ შევხვდებით.
სიყვარულს შენსას ერქვას გაცემა,
ო, შენ რომ არა... შენი ხელის მკვლელი შეხება,
მე ეს გრიგალი ვერ წამაქცევდა“.
(„მე ეს გრიგალი ვერ წამაქცევდა“. 1944).

ეს ლექსი ხელებანეული ჯარისკაცის ტყვედ ჩაბარებას ჰგავს. მართალია, ომის-დროინდელ ლექსებში პოეტი მხნეობასა და სიცოცხლის ხალისს, გამარჯვების რწმენასა და შინ დაბრუნების იმედს ინარჩუნებს, მაგრამ სიყვარულით მიღებულმა ქრილობამ, ასე მგონია, ღრმა დალი დაასვა მირზას უერთგულეს, ფაქიზ ბუნებას.

„შენ მითხარი, რომ ჩემს დაბრუნებას
დაუცდის შენი ბავშვობა წმინდა,
მაგრამ შენ გქონდა ქალის ბუნება,
შენ ქალი იყავ და დაგავიწყდა

და არც გამტყუნებ, არ მაქვს უნარი
გავკიცხო შენში, რაც ასე გშენის.
ამქვეყნად მე ვარ გასამტყუნარი,
რომ სიკვდილამდე მჯეროდა შენი“.
(„სადგურზე“)

1941 წლის სანგარში დაწერილ ერთ ლექსში („ჩემს მინურ ქოხში“) ვკითხულობთ:

„ვარ ერთი ვინმე ცასავით სუფთა
და ცაზე ვრცელი გულის პატრონი“.

ისეთი განცდა ჩნდება, თითქოს ომში კი არა, გვირილებით მოჩითულ მინდორში გულალმა განოლილი ბიჭი ამ სიტყვებს სადღაც ტაატიტ მიმავალ ღრუბლებს ასძახის. ერთგვარი ექსტაზით, ალაღად დახატული ეს ავტოპორტრეტი ყოველგვარი თვითტკობის გარეშეა შესრულებული.

ვფიქრობ, მირზას ღრმა განცდების სივრცე და სისუფთავე, წყენის, სინანულისა თუ მიტევების ადამიანური უნარი ყველაზე სადად, გამჭვირვალედ სწორედ სატრფიალო ლირიკაში გამოჩნდა:

„გაზაფხული მუქად ჩამოიბარდა
და ყვავილი ჰყვავოდა ალუჩაზე
აი სახლი, რომელიც მე მიყვარდა
№8, კოტე მესხის ქუჩაზე.
შენი სახე გულზე ამოსერილი
დაშორება, საიდუმლო ხევეები:
შორი გზები, შორი შესახვევები,
თიანეთი, ცრემლები და წერილი“.

ანდა მეორე ლექსი, რომელშიც ბავშვობა და სიყვარული განუყოფელია:

„ერთი გვეხურა ბავშვობის ჭერი
უგანთიადო და უარილო,
მაინც დაირღვა ერთობა ჩვენი
და შორს მიყურდა როგორც ალილო.
შენ უჩემოდაც ბედი გელირსა
მეც გზას და მიზანს მივაგენ ბოლოს,
ო, არა ხმისთვის, არა თმებისა,
იმ წარსულისთვის მიყვარხარ მხოლოდ“.

ასეთია მირზას სათნო, კეთილი ბუნება, რომელსაც ბავშვობაშივე ჩაეყარა საფუძველი, პატარაობიდანვე ასწავლეს ნამდვილი სიყვარულის ფასი.

„რისი გეშინია?
შენი აჩრდილია,
დაგდევს და სურვილი აწვალებს
შენი კოცნა უნდა?
არც გასაკვირია, –
მას კოცნა აკვანში ასწავლეს“.

დედის რძესთან ერთად, კოცნით გამოხატულ სიყვარულს მირზამ ჩვილობიდანვე გაუგო გემო, მთელი ცხოვრება ამ სიყვარულს ეძებდა და ელოდა:

„მთვარის სხივი განახევრდა,
წყლის სარკეზე დანაცემი
ნეტავ გული შემახვედრა,
სიყვარული შესძლოს ჩემი“.

სხვათა შორის, ასეთი გულის ძიება და ნატვრა მეგობრებთან მიმართებაშიც გამოიხატებოდა. მართალია, პოეტს საკუთარ, ღვიძლ დებთან სულიერი მეგობრობაც აკავშირებდა (ეს განსაკუთრებით ფრონტულ ბარათებში ჩანს), მაგრამ მთელი ცხოვრება, თავად ერთგული და უშურველი მირზა რაღაც უცნაური ლტოლვით, დედისერთებისათვის დამახასიათებელი თავგამოდებით სწორედ ნამდვილ მეგობრებს ეძებდა, სიხარულისა თუ დარდის გაზიარება ენატრებოდა.

„ყვავების გუნდი გადაიფრენს უცხო ჩხავილით,
ფრთათა მარმაში მოჩანს ობლობა
და სიზმარივით მახსენდება უმეგობრობა
სურნელება დამჭკნარ ყვავილის“.
(„სიმარტოვის დღეებში ნათქვამი“)

მეგობრის მონატრება განსაკუთრებით ომის პერიოდში მძაფრდება:

„ო ტოლი მინდა ოცნებით უძმოს,
მივენდო, როგორც ყინვაში შინელს“.

მთელი ომის განმავლობაში მირზა გამუდმებით წერდა ლექსებს. წერდა სანგრებში, მიტოვებულ, თითქმის დანგრეულ სახლებში, წერდა ღია ცის ქვეშ, წამიერი დაზავებით ჩამოვარდნილ სიჩუმეში, ქვემეხების ბათქაბუთქსა თუ ტყვიების ზუზუნში, წერდა ამინდსა თუ უამინდობაში...

„ჩემი ლექსები, როგორც მილოცვა
მათ, ვინც არასდროს არ მივიწყებენ!“

ომის გრიგალშიც დაუვინყარი მეგობრების აჩრდილებს ხედავდა:

„გაბზარულ სხივებს – ამართულ ხელებს,
სალამოს, დღეში – თრთოლვას, ძიებას,
ძვირფას სახელებს, უცნობ სახელებს
ჩემი ლექსები ვით პატიება!

მეგობართ ჩრდილებს, მეგობართ წყებას,
ტრფობას დამალვის, არგამოჩენის,
როგორც სიკვდილშიც არდავიწყება.
არ დაივიწყებს ლექსები ჩემი“.

(„ჩემი ლექსები“)

წერდა და ფრონტიდან სხვადასხვა ლიტერატურულ ჟურნალ-გაზეთებში აგზავნიდა. ობიექტურ-სუბიექტური მიზეზების გამო ლექსები ხან დაგვიანებით, ხან საერთოდ არ იბეჭდებოდა. მათ ბედზე ახლობლებისადმი მიწერილ ბარათებში გამუდმებით წუხდა მირზა გელოვანი. ერთადერთ ხსნას და ნუგეშს ისევ მეგობრებში ეძებდა, ისევ მათ ეკითხებოდა:

„იქნებ მოვედი გვიან, ან ადრე,
არ ვიცი, შენ კი, როგორც ხელოვანს,
წინ დაგილაგებს, ჯერ უთქმელ დარდებს,
გეტყვი, რაც სტკივა მირზა გელოვანს,
გეტყვი ნისლებით რამ მაზიარა,
ან რად დავიწყე დაქცევა გესლის;
რადგან ერთია ჩვენი იარა
და ერთმანეთის წუხილი გვესმის.
გრძელია გზები, იქნებ დავვარდე,
მაინც იმწვანებს რჩეული მდელო,
ოღონდ ყოველთვის ასე გიყვარდე,
ძმავო კეთილო და სასურველო.
შემეშველები, გამითბობ ხელებს,
რათა კალამი ავიღო ისევ...“

(ვახტანგ ბენუკლიშვილს“)

გამხსენების ამ მოლოდინმა ესმა ონიანის კოლეგებისადმი მიმართვა გამახსენა:

„...პოეტებო, ვინ არის ჩვენი პატრონი? ჩვენ ერთმანეთით ვართ, ერთმანეთი გვიყვარს, ერთმანეთით ვმაგრობთ, ვხალისობთ, აღვტაც-ცრემლვდებით უსაზღვრო ლტოლვით, გაგებით, ახლობლობა – მშობლიურობით საუკუნეთა, წელთა გადაღმა; ცრემლგალიმებული, გამგები მზერით ვამხსენებთ ერთურთს“ (ონიანი 2015: 332).

მირზა გელოვანის პოეტური სამყარო როგორც თემატურად, ისე ფორმითა და ინტონაციით, რითმებითა და რიტმებით უაღრესად მდიდარი, კონტრასტული და მრავალფეროვანია. მისი პოეტური სიტყვით შექმნილი ჟანგბადი თიანეთის ტყე-

ებივით სუფთა და გამჭვირვალეა. ისეთივე ქათქათა და ფუცხუნა, როგორც უშბათეთუნულდის ფერდობებიდან დაძრული მჭავე წყლები და ნაკადულები.

მხნეობის, ჭირთათმენის მაგალითებით სავსეა მირზას როგორც ფრონტული ლირიკა, ისე ხალხური პოეზიით შთაგონებული ლექსები და ბალადები („თორღვა“, „ლიმილი“, „შავლეგო“...), თავგანწირვისა და ვაჟკაცობის იდეალად კი მირზა გელოვანს ის პიროვნებები მიაჩნია, რომლებმაც ხმლითა თუ კალმით ბოლომდე უერთგულეს „კავკასიონივით მკერდდაკანრულ“ სამშობლოს. პოეტის ლექსებში ხშირად გაკრთება თამარის, რუსთველის, ვაჟას, ილიას, აკაკის, გალაკტიონის, ცოტნე დადიანის, გიორგი სააკაძის... ძვირფასი სახეები.

მირზას მიერ დახატულ უფსკრულისპირა ქარაფებზე „სვანური მუხლის მქონე“ ვაჟკაცები ნადირობენ. მათ განსაცდელებს მირზა ისეთი სიმართლით აღწერს, იჯერებ – ეს ლექსის გამირმა კი არა, თავად პოეტმა გადაიტანა:

„მახსოვს ჭიუხში ხეტიალს მოვრჩი,
შინ ვბრუნდებოდი ხალისით სავსე,
კლდეზე გავსხლტი და ბანდულის ფოჩით
შვიდ დღეს ვეკიდე უფსკრულის თავზე.
დაბლიდან რუხი ქიმები კლდეთა
მოსჩერებოდნენ ფრიალოს კიდურს,
და ქარი, როგორც მოხუცი დედა,
დამქვითინებდა ცაში დაკიდულს.
როცა სახსრებს და ძარღვების კანკალს
იმედის სხივი შემოეღიათ,
სიმშვიდე მაინც არ დამიკარგავს
და ერთი კვნესაც არ დამცდენია“.

(„მახსოვს ჭიუხში ხეტიალს მოვრჩი“, 1938).

გარდა კლასიკური მემკვიდრეობისა, მირზა ღრმად იცნობს ქართულ ფოლკლორს, ხალხურ პოეზიას. მისი შთაგონების წყარო, განსაკუთრებით, სვანური პოეზიაა. ამიტომაც, რომ მირზას „შავლეგოც“ ისეთივე დაძაბული მოლოდინის მატარებელია, როგორც სვანური „ბიმურზელა“. მირზას პოეზიაში წინაპრები დროითა და სივრცით დაშორებულ ისტორიულ ჭრილში კი არ იკითხებიან, არამედ – ამწამიერი, ამწუთიერი სიახლოვითა და სიყვარულით განიცდებიან („ჭიამაია“, „ლეგენდა ციხეზე“, „ფანდური“, „ცხრაკარა“, „ბალადა ვარძიის მშენებლისა“...).

თუ ერთხელ შეხვდი მირზას ცხენს („ცხენის ტირილი“), ძაღლს („ჩემი ძაღლი“) ჩხიკვს („ილიას ეზოში მოკლული ჩხიკვი“) ვერასოდეს ვეღარ დაივიწყებ. მირზა თავისი თანაგრძნობით, ბუნების სიყვარულითა და მისი ენის ცოდნით ძალიან ჰგავს ვაჟას მინდიას. განცვიფრებული რჩები, როცა იგი იორს, როგორც კაცს, ისე ესაუბრება. თუ კარგად დაუფკვირდებით, შესაძლოა, მოგვეჩვენოს კიდევ, რომ ფლორა-ფაუნას სამყაროში იგი გაცილებით დაცულად, მათიანად გრძნობს თავს, ვიდრე ადამიანთა გარემოცვაში.

მირზას ერთი საოცარი ბალადა აქვს დაწერილი – „აონი“. ამბავი იწყება იმით, რომ ხევსურმა ბიჭმა სამრეკლოს ზარი „დათოფა“ ე. ი. ზარს ტყვია ესროლა. საყდრიდან გამოვარდნილი, თავზარდაცემული ბერი, სოფელს მოუხმობს, რათა ეს საშინელი ამბავი ამცნოს:

„ალუდას ვაჟმა ზარი დათოფა!
ხალხმ უნდ განსაჯოს სასჯელი მისი...“

მაგრამ განსხვავებით ვაჟას სამყაროსაგან, ეს ის დროა, როცა უკვე აღარც თემი თემობს და აღარც ადათი, ხალხიც ჩუმიდაა, ხმას არ იღებს. სოფლის ახალგაზრდობა კი ბერის წუხილზე სიცილით კვდება. ამ ბალადაში XX საუკუნის ეპოქალური ძვრები და ცვლილებები დიდი დრამატიზმითაა გადმოცემული და იმ დღეთა ქრონიკებს მოიყოლებს, ბოლშევიკები ეკლესია-მონასტრებს რომ ერჩოდნენ, გუმბათებიდან ჯვრებს რომ ხსნიდნენ და მაუზერით ხელში ხატებსაც კაცებივით ხვრეტდნენ. ლადო კოტეტიშვილის მოთხრობაში „გოჩმანა“, ერთ ასეთ გოლიათ ზარს, თბილისის ჭრელ მოსახლეობას დღეში რამდენჯერმე გუგუნით რომ უხმობდა ტაძრის წიაღში – მადლიერი ხალხი ქელესაც უხდის: „ეს გაუმარჯოს იმ ვაჟკაცს, რომელიცა რომა კაცურად დამარცხდა, მაგრამ რომლის ხსოვნაც, აი, ჩვენისთანა ძმაბიჭებში მაინც დიდხანს დარჩება. გაუმარჯოს სიონის ზარს, რომელიცა რომა დღეს დამარცხებული სადღაც ეზოში გდია და ტირის...“ ასე გათავდა ქელეხი, ყარაჩოხელებმა სიონის ზარს რომ გადაუხადეს“ (კოტეტიშვილი 2020: 65, 66).

ნიკა აგიაშვილმა ზუსტად და ოპტიმისტურად იწინასწარმეტყველა თაობის მარცხიც და გამარჯვებაც თავის მოგონებათა წიგნში „ჭაბუკები დარჩნენ მარად“. „ომი ჰკლავს ჩემში ლექსების მწერალს, მაგრამ ზრდის პოეტს, ჩემი მგრძნობიარე გული უცვლელია, თუმცა ნერვები ჩემი და სული გამაგრდნენ, გამოიცვალნენ“ (ჩხეიძე 2009:1 98). მირზა გელოვანის „ფრონტული ბარათებიდან“ მოხმობილი ეს ფრაგმენტი არა მხოლოდ მირზას პიროვნულ, არამედ მის პოეტურ ზრდასა და იმედზეც მიგვანიშნებს.

ამ „მარადიული ჭაბუკების“ შემოქმედების გაცნობისას ხვდები, როგორ გრძნობდნენ და განიცდიდნენ ისინი, რომ მათი სასიცოცხლო წლები დათვლილია, რომ ომის გრიგალი ურჩხულივით მოინწევს მათკენ. ამიტომ თითქოს მოსწრებაზე არიან, ყველანაირი პირობითობა და ყველანაირი ნილაბი აღიზიანებთ. მიუხედავად „დათვლილი“ დროისა და ჭაბუკური ასაკისა, მათ მოასწრეს და მოახერხეს ცხოვრებისეული სიღრმეების დანახვა და პოეზიის ენაზე ამეტყველება.

სიჭაბუკე სინათლესთან, სიყვარულთან, ლექსთან, სიცოცხლესთან ასოცირდება. და, მართლაც, ვინ თქვა პოეტისა და პოეზიის, ნამდვილი ლექსის, გარდაცვალება. აკი მირზაც ამბობდა: ჩვენი „მოუხუცებელი ლექსებო“. მიუხედავად ყველაფრისა, ღმერთი შთაგონებას და ლოგოსის პოეტურ სხივებს ისევ გვიგზავნის დედამინაზე, როგორც მზის სხივებს შეციებულ სამყაროში, როგორც მაცოცხლებელ წვიმას უდაბნოში...

ხელოვნების ყველაზე პირუთვნელ და მარადიულ შემფასებლად ისევ დრო რჩება. სწორედ დრომ გვიჩვენა და დაგვიდასტურა, რომ მიუხედავად მირზა გელოვანის ამქვეყნად ხანმოკლე ყოფნისა, მისი აღსარებასავით სადა და გულწრფელი ლექსები დღემდე განაგრძობენ ჩვენს განცვიფრებას, ალეღვებას, დაფიქრებას... დღემდე ასხივებენ სიცოცხლის წყურვილსა და სიყვარულის ძალას. ასე რომ, პოეტის ჭკვიან გუმანს შემთხვევით არც ის ფსევდონიმი აურჩევია თავის დროზე, რომლითაც სიჭაბუკის ადრეულ გარიჟრაჟზე (თითქმის ბავშვობაში) დაბეჭდილ ლექსებს მოაწერა ხელი – ხელოვნების ტაძარში საკუთარი პოეტური ბუნება მირზამ თავადვე მონათლა, როცა „მზის კაცი“ დაირქვა სახელად.

დამოწმებანი:

ავალიანი 1992: ავალიანი, ლ. *ლიტერატურული წერილები*. თბილისი: გამომცემლობა „მერანი“, 1992.

ასათიანი 2002: ასათიანი, გ. *რჩეული თხზულებანი*. ტ. 3. თბილისი: გამომცემლობა „ნეოსტუდია“, 2002.

გელოვანი 2006: გელოვანი, მ. *100 ლექსი*. თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2006.

კვერენჩილაძე 2014: კვერენჩილაძე, რ. *ნამების გზა*. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2014.

კოტეტიშვილი 2020: კოტეტიშვილი, ლ. *კეთროვანთა ზღაპრები*. თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2020.

კოსტავა 2012: კოსტავა, მ. *სულო დაიცა*. თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2012.

ნარიშანიძე 2006: ნარიშანიძე, ს. *ახლობელი მთაწმინდისთვის*. წინასიტყვაობა მირზა გელოვანის წიგნისთვის „100 ლექსი“. თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2006.

ონიანი 2015: ონიანი, ე. *ისევ მე ვარ?! ისევ მოვსულვარ!* თბილისი: გამომცემლობა „არტანუჯი“, 2015.

ორბელიანი 1993: ორბელიანი, ს. ს. *ლექსიკონი ქართული*. ტ. II. თბილისი: გამომცემლობა „მერანი“, 1993.

რობაქიძე 2012: რობაქიძე, გრ. *წიგნი II*. თბილისი: გამომცემლობა „ლიტერატურის მუზეუმი“, 2012.

სერბი 2012: სერბი, ნ. *აზრები სიკეთისა და ბოროტების შესახებ*. თბილისი: გამომცემლობა „ალილო“, 2012.

ტაბიძე 1973: ტაბიძე, გ. *რჩეული*. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1973.

ჩხეიძე 1995: ჩხეიძე, რ. *დანყევლილი თაობა*. თბილისი: გამომცემლობა „ლომისი“, 1995.

ჩხეიძე 2009: ჩხეიძე, ი. *იცხოვრე სამ დროში*. თბილისი: გამომცემლობა „ეროვნული მწერლობა“, 2009.

ცხადაია 2006: ცხადაია, ზ. *XX საუკუნის ქართული ლირიკის ისტორიიდან*. თბილისი: გამომცემლობა „მერანი“, 2006.

ჭელიძე 1970: ჭელიძე, ვ. *პოეტის პორტრეტი*. წინასიტყვაობა ალ. საჯაიას ლექსებისათვის. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1970.

ჯალიაშვილი 2007: ჯალიაშვილი, მ. *წმინდა პოეზიის ორდენის რაინდები*. წინასიტყვაობა წიგნისთვის „ცისფერყანწელები – 100 ლექსი“. თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2007.

ჯოხაძე 2013: ჯოხაძე, მ. *ღვთისმშობლის ღიმღი*. წინასიტყვაობა მერაბ კოსტავას წიგნისთვის „სულო, დაიცა...“ თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2013.

Maka Jokhadze
(Georgia, Tbilisi)

“The Man of Sun”
(Front-lyne Lyrics of Mirza Gelovani)

Summary

Key words: Mirza Gelovani, Front-lyne Lyrics, Lost generation.

Mirza Gelovani’s generation is frequently referred to as lost and broken one.

It’s common knowledge that they recruited 700 000 Georgian soldiers for Soviet Union Army during Second World War. The war claimed more than 350 000 Georgians’ lives. One of them was Mirza Gelovani, a talented Georgian poet.

Front-lyne lyrics of Mirza Gelovani has an extremely distinctive feature. It is its individualism. His poetry is not characterized by Soviet patriotism, artificial pathos or noisy calls. On the contrary, his poems are filled with warm intimacy, distinctive spirit, nostalgia of caring and affectionate mother and some other people. Mirza Gelovani’s lyrics is as warm as home in the cold winter.

In his front-lyne poems, Mirza Gelovani does not reveal the brutalities of war. The poet depicts his own grief more emphatically than fatal wounds. As a result, physical sores are felt by his hurt.

The poet has always a keen glance. He protects his spiritual alertness more than his own life as he knows that war can destroy and harm his childlike personality in the blink of an eye. And if it happens, life will seem meaningless.

To our surprise, the young spirit and “sunny character”, which is so characteristic of Mirza Gelovani, is revealed in the poems created during the war. His poetry divides into numerous thematic circles: “War and Love”, “War and Mother”, friendship, apprehension, nostalgia of childhood, etc. Everything embossed the black wall of the World War.

Time has always been the most impersonal and enduring evaluator of art. Despite his short life, Mirza Gelovani’s frank and plain poems still continue to amaze, excite us and they make us think. It turned out that he did not choose his pseudonym “ The Man of Sun” by chance. His poetry is still warming and cheering readers’ hearts up with faithfulness of the sun.